

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Cristina BOGZEANU

IMPLICAȚIILE PE TERMEN MEDIU ȘI LUNG ALE
FRĂMÂNTĂRILOR SOCIALE ASUPRA SECURITĂȚII
NAȚIONALE

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOGZEANU Cristina

Implicații pe termen mediu și lung ale frământărilor sociale asupra
securității naționale / Cristina Bogzeanu. – București : Editura Universității
Naționale de Apărare "Carol I", 2012-11-09

Bibliogr.

ISBN 978-973-663-998-2

316

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autoarei*

ISBN 978-973-663-998-2

LONG AND MEDIUM TERM IMPLICATIONS OF SOCIAL UNRESTS ON NATIONAL SECURITY

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul 1. Considerații generale privind securitatea națională	8
1.1. <i>Conceptul de securitate națională</i>	8
1.2. <i>Principalele componente ale securității naționale</i>	11
1.3. <i>Securitatea națională – obiectiv major al statului</i>	18
Capitolul 2. Frământările sociale – factor de insecuritate	23
2.1. <i>Perspectiva sociologică asupra mișcărilor sociale</i>	23
2.2. <i>Precizări conceptuale</i>	30
2.3. <i>Tipuri de frământări sociale</i>	36
2.4. <i>Forme de manifestare ale frământărilor sociale</i>	40
Capitolul 3. Impactul frământărilor sociale pe termen mediu și lung asupra securității naționale	44
3.1. <i>Implicațiile pe termen mediu ale frământărilor sociale asupra securității naționale</i>	44
3.2. <i>Consecințe pe termen lung ale frământărilor sociale asupra securității naționale</i>	48
Concluzii	54
Bibliografie	56

Summary

Introduction • General considerations on national security * National security concept * The main components of national security * National security – state’s major objective • **Social unrests – insecurity factor** * A sociological view on social movements * Conceptual determinations * Types of social unrests * Manifestation forms of social unrests • **The impact of social unrests on long and medium term on national security** * Medium term implications of social unrests on national security * Long term consequences of social unrests on national security • **Conclusions and proposals • Bibliography.**

Abstract

National security is under the benefic or negative influence of series of internal and external factors, of social, economic, political and other types of phenomena, which can manifest as marches, demonstrations, meetings, strikes, insurgencies, revolts, civil wars, revolutions.

Each one of these forms has implications for national security as a whole or for one or more of its components. There is difference generated by marches, meetings, demonstrations, strikes and the one triggered by revolts, general strikes, insurgencies, revolutions or civil wars. The former have effects which are relatively easily controllable by state’s institutions which have competencies in security matters, while the latter may easily escape from social control and produce deep changes in national security’s content.

The effects generated by social unrests can be partially attenuated by good governance, sustainable development, by knowing and understanding their causes and by undertaking adequate measures by the ones in charge.

INTRODUCERE

În prezent, omenirea se confruntă cu o multitudine de provocări, pericole, riscuri și amenințări în materie de securitate națională. Printre acestea, de o mare actualitate, prin impactul lor social, economic, militar, politic și de mediu, se află următoarele: globalizarea reprezentată ca un fenomen complex, pluridimensional și dinamic; integrarea regională, ca răspuns adecvat la efectele globalizării; criza economică și financiară mondială; fenomenele demografice complexe, interdependente și contradictorii (creșterea rapidă a populației mondiale, îmbătrânirea populației în statele dezvoltate, urbanizarea accelerată, migrația internațională, inclusiv cea ilegală/ clandestină); conflictele înghețate din vecinătatea unui țării sau a alteia; proliferarea armelor de distrugere în masă; criminalitatea transfrontalieră; nivelul de dezvoltare economică; coeziunea socială și consensul național; regimuri politice delegitimize; criminalitatea organizată.

Toate aceste provocări se află într-o strânsă interacțiune și interdependență și acționează neîntrerupt asupra securității naționale, concepută ca produs al activității umane conștiente, voluntare și responsabile atât la nivel grupal și comunitar, cât și al întregii națiuni.

Pe de altă parte, securitatea națională este rezultanta ansamblului condițiilor interne și internaționale care permit organizarea și desfășurarea vieții cetățenilor unui stat în condiții de normalitate, adică fără teama reală sau imaginară de a le fi afectate în vreun fel sau în vreo măsură integritatea fizică și psihică, ca și bunurile personale și comune.

Securitatea națională este și trebuie să fie în permanență un bun public, adică un bun de care să beneficieze, deopotrivă și în egală măsură, toți cetățenii țării, indiferent de sex, vârstă, etnie, religie, apartenență sau simpatie politică. De aceea, toate guvernele responsabile sunt preocupate de asigurarea și garantarea securității cetățenilor lor prin măsuri adecvate, realiste

și eficiente. În acest sens, fiecare țară caută să adere la structuri politico-economice și să se integreze în sisteme colective de securitate, să-și creeze un sistem propriu de apărare și securitate susținut de o puternică dezvoltare economică și o bună guvernare a treburilor interne și externe ale statului.

Pentru a da viață propriei politici de apărare și securitate, majoritatea statelor și-a elaborat o strategie națională de securitate și/sau o strategie națională de apărare. Aceste documente conțin, de regulă, un ansamblu de principii, norme și cerințe ale organizării securității naționale, principalele riscuri și amenințări de securitate cu care este posibil să se confrunte statul în perioada următoare, definește interesele naționale și corelația lor cu securitatea națională. În plus, Strategia națională de securitate și Strategia națională de apărare fac precizări concrete privind interdependența dintre implementarea sa și dezvoltarea tuturor sectoarelor de activitate umană – economică, politică, militară, socială și de mediu.

Întărirea securității naționale este posibilă prin adoptarea unui ansamblu coerent de măsuri adecvate cum ar fi: dezvoltarea economică durabilă a țării; asigurarea bunei guvernări; integrarea țării într-o alianță politico-militară credibilă și într-o organizație politico-economică interguvernamentală regională; implicarea activă în lupta împotriva terorismului internațional; stabilirea, menținerea și dezvoltarea unor relații diplomatice, economice, politice, militare și de altă natură cu toate statele lumii, dar, mai ales, cu statele vecine.

În același timp, dacă aceste măsuri nu sunt adoptate de o manieră oportună, creativă și eficientă, este posibil să apară frământări sociale diverse ca natură, cauze și amploare. Dacă asemenea manifestări tensionale, inițial, și conflictuale, ulterior, iau amploare, ele pot avea implicații pe termen scurt, mediu și lung asupra securității naționale pe toate componentele acesteia și cu consecințe negative multiple și diverse. Totodată, impactul frământărilor sociale asupra securității naționale este atât direct, cât și indirect. Impactul direct produce efecte semnificative

asupra fiecărei componente a securității naționale în parte. Impactul indirect se datorează interdependenței crescute existente între componentele securității naționale. În ceea ce privește durata în timp a efectelor impactului frământărilor sociale asupra securității naționale se disting efecte pe termen scurt, pe termen mediu și lung. Durata de manifestare a efectelor frământărilor sociale în materie de securitate națională depinde de forma de manifestare a acestui fenomen complex. Astfel, urmările unei revolte a unor segmente de populație pot genera atât efecte pe termen scurt, cât și pe termen mediu. Dar, o grevă generală, la nivel național, poate afecta negativ securitatea națională pe termen lung. Același situație poate apărea în cazul războiului civil sau al revoluției.

De aceea, demersul nostru științific își propune să stabilească legătura între consecințele pe termen mediu și lung ale frământărilor sociale și securitatea națională. În acest scop, vom centra investigația noastră pe următoarele ipoteze:

- există o relație de interdependență între frământările sociale și securitatea națională;
- implicațiile frământărilor sociale asupra securității naționale privesc în egală măsură toate componentele acesteia;
- cu cât măsurile de limitare și atenuare a consecințelor frământărilor sociale asupra securității naționale sunt luate mai operativ, oportun și eficiente, cu implicarea adecvată a tuturor părților implicate, cu atât repercusiunile vor fi mult reduse.

Prin urmare, cunoașterea oportună, exactă și permanentă a consecințelor frământărilor sociale în materie de securitate națională este o necesitate absolută pentru orice instituție a statului ce are competențe în domeniul analizat.

Capitolul 1. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND SECURITATEA NAȚIONALĂ

1.1. Conceptul de securitate națională

Definirea conceptului de „securitate națională” se conturează a fi un demers destul de dificil. Susținerea unei asemenea afirmații se bazează pe o serie de argumente. Mai întâi, este vorba de **complexitatea** pe care trebuie să o reflecte acest termen. Acest atribut rezidă, în primul rând, în **structura actuală pluridimensională a securității naționale**. Dacă, inițial, securitatea națională avea un singur element și anume cel militar, astăzi, securitatea este privită ca având mai multe dimensiuni/componente: economică, politică, socială, militară și de mediu. În al doilea rând, în prezent, **în centrul securității naționale stă cetățeanul** căruia statul, prin instituțiile abilitate trebuie să-i asigure și să-i garanteze siguranța vieții și a activității. În al treilea rând, complexitate este dată și de **multitudinea de provocări cărora securitatea națională trebuie să le răspundă** adecvat. Aici, este vorba, în principal, de **provocări externe de securitate** (globalizarea, migrația internațională, criminalitatea transfrontalieră, terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă) și de **provocări interne de securitate** (economice, demografice, climatice, politice, energetice, culturale). În al patrulea rând, caracterul complex al securității este și rezultatul faptului că **în realizarea securității naționale**, pe lângă instituțiile abilitate ale statului, **sunt implicați și alți actori** – sectorul privat și a societății civile. Sectorul privat se implică activ în probleme sociale și economice, prin asigurarea locurilor de muncă ale cetățenilor care, astfel, își rezolvă, în bună măsură, problemele legate de standardul de viață. Societatea civilă, prin organizațiile sale cu vocație securitară, atrage cetățenii la „construcția” securității naționale, implicându-i activ și responsabil.

Apoi, este vorba de **evoluția dinamică a conținutului și naturii securității naționale**. Acum, securitatea națională are un **conținut pluridimensional și o natură diversă** (socială, economică, politică, militară, energetică, intelectuală, cibernetică). În fine, este vorba de **interacțiunea și interdependența dintre securitatea națională și securitatea regională/internațională**. În prezent, în contextul globalizării și al integrării regionale, securitatea națională nu poate să existe și să se afirme independent de ceea ce se întâmplă în afara frontierelor unui stat. De aceea, securitatea națională poate fi reprezentată într-o bună măsură ca o componentă a securității regionale, și prin intermediul acesteia ca element al securității internaționale. Tradițional, în relațiile internaționale, conceptul de securitate se referă la starea în care o entitate statală sau non-statală a arenei internaționale se află la adăpost în fața pericolelor și amenințărilor și presupune acțiune de protecție a unui stat, și deci a populației sale, împotriva unei amenințări, ce poate fi de natură militară sau non-militară. A vorbi de securitate presupune să se răspundă la cel puțin șase întrebări și anume: 1) cine sau ce trebuie securizat; 2) care este natura amenințării; 3) cine trebuie să asigure securitatea; 4) cum se asigură securitatea; 5) dacă există o concepție fundamentală pozitivă sau negativă asupra securității; 6) în ce măsură se poate face distincția între securitatea internă și securitatea internațională¹.

Securitatea națională se poate defini atât în *sens larg*, cât și în *sens restrâns*.

În *sens larg*, securitatea națională desemnează ansamblul coerent format din concepția, organizarea și desfășurarea acțiunilor și activităților destinate să asigure și să garanteze siguranța cetățenilor unui stat, a întregii societăți prin răspunsuri adecvate la provocările interne și externe de securitate. Statul

este în același timp o structură organizațională complexă, o colectivitate și un instrument politic. În acest sens, statul este, în primul rând, un instrument de promovare a securității înainte de a fi un subiect. El este instrumentul care asigură medierea între interesul național, definit de o manieră unitară, și interesele comunității în cadrul său. Prin urmare, interesul național poate să se regăsească – și adesea se regăsește – în competiție cu nevoile membrilor unei entități statale.

În *sens restrâns*, securitatea națională constituie starea de normalitate în care cetățenii își trăiesc viața și își desfășoară activitatea fără teama zilei de mâine și în siguranță. Aici, este vorba nu atât de absența riscurilor, pericolelor și/ sau amenințărilor de securitate, cât de prevenirea lor, iar, în cazul manifestării lor active, de limitarea, atât cât este posibil, a efectelor lor negative. De fapt, termenul, securitate națională, trimite la un obiectiv atotcuprinzător definit prin caracterul său general și maleabil.

De asemenea, conceptul de securitate națională definește un **obiect** (ceea ce trebuie securizat), un **subiect** (cei care securizează: principalii actori și instituții), **ținte** (împotriva cui se adresează amenințarea de securitate) și **modalitățile de intervenție** (mijloacele de securitate).

În același timp, conceptul de „securitate națională” se poate defini ca fiind starea în care trebuie să se afle un stat național pentru a putea să se dezvolte liber și să acționeze neîngrădit pentru promovarea intereselor sale fundamentale. De regulă, securitatea națională se întemeiază pe respectarea prevederilor Constituției și legilor țării, a normelor generale admise de dreptul internațional, a prevederilor tratatelor internaționale la care statul respectiv este parte. Pe de altă parte, securitatea națională, ca stare a mediului de securitate național, se realizează prin măsurile și acțiunile întreprinse în domeniile economic, politic, social, diplomatic, cultural, ecologic, umanitar și militar de către autoritățile publice autorizate atât la pace, cât și pe timp de război.

¹ Alex MACLEOD, Isabelle MASSON, David MORIN, *Identité nationale, sécurité et la théorie des relations internationales*, <http://id.erudit.org/iderudit/008445ar>, pp. 10-11, accesat la 03 septembrie 2012.

Studiul securității naționale face obiectul evoluției, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. În același timp, conceptul evoluează atât din perspectiva societății, cât și a individului. În centrul dezbaterilor stă o chestiune fundamentală: securitate pentru cine și cum. Iar, după 11 septembrie 2001, cele mai multe concepții și strategii naționale de securitate se referă la drepturile omului în orice țară.

Practic, securitatea națională este în legătură cu problema suveranității și a responsabilității statului față de cetățenii săi. De aceea, acest aspect esențial al securității naționale ridică chestiunea următoare: cine deține suveranitatea și asupra cui se exercită aceasta. Legitimitatea, drepturile și îndatoririle nu pot fi disociate în materie de securitate, nici pentru state și nici pentru indivizi.

1.2. Principalele componente ale securității naționale

Componentele securității naționale se pot defini atât în sens larg, cât și în sens restrâns. Indiferent de maniera în care se definesc aceste componente, interdependența și interacțiunea dintre ele rămân constante.

În Strategia națională de apărare a României se vorbește, în mod expres, de următoarele dimensiuni ale securității naționale: cibernetică; intelectuală; educațională și culturală². În acest studiu, am optat pentru viziunea clasică, adică pentru descrierea succintă a componentelor economică, socială, politică, militară și de mediu. Aceasta întrucât, în concepția noastră, există o distincție între termenul de componentă și cel de dimensiune. Apreciem că dimensiunea este un element specific fiecărei componente. Astfel, orice componentă a securității naționale are următoarele dimensiuni: umană, materială, organizațională, normativă. La acestea, desigur, se pot adăuga și cele menționate în Strategia națională de apărare a țării noastre.

² *Strategia națională de apărare*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, pp. 25, 28, accesată la 2 septembrie 2012.

1.2.1. Componenta economică

În sens larg, componenta economică a securității naționale desemnează capacitatea economiei naționale de a susține, material și financiar, toate acțiunile și activitățile concepute, organizate și desfășurate de instituțiile statului cu responsabilități în materie de securitate. Practic, valoarea cantitativă și calitativă a acestei componente a securității naționale depinde de capacitatea economiei naționale de a asigura constant resursele necesare și suficiente pentru securitatea națională. În acest sens, Strategia națională de apărare vorbește de resursele pentru realizarea securității naționale³.

De fapt, ceea ce se numește economie națională este suportul pentru dimensiunea economică a securității naționale și componentă a economiei mondiale. Aceasta din urmă trebuie percepută și înțeleasă ca fiind rezultanta interacțiunii între economiile naționale, pe de o parte, și între acestea și organizațiile economico-financiare internaționale, pe de altă parte. În acest context, orice schimbare produsă în economia mondială se face simțită și în toate economiile naționale. Așa se explică influența semnificativă a actualei crize financiare și economice mondiale asupra economiilor naționale.

De asemenea, se impun menționate rolurile pe care, la nivel global și național, instituții internaționale, cum ar fi Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional și altele, se implică activ și constant în derularea activităților economice mondiale și naționale.

La nivelul statului, se disting următoarele tipuri de economii: *o economie oficială* (este organizată și funcționează în conformitate cu normele legale) și *o economie subterană* (își desfășoară activitatea după reguli proprii). Existența, dar mai ales ponderea, economiei subterane în economia unei țări are consecințe negative semnificative pentru securitatea națională.

³ *Strategia națională de apărare*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, p. 28, accesată la 2 septembrie 2012.

Mai întâi, prin diminuarea veniturilor strânse la bugetul de stat și, apoi, prin fenomenele negative pe care le generează: corupție; evaziune fiscală; folosirea muncii la negru, spălare de bani.

În *sens restrâns*, componenta economică a securității naționale desemnează atitudinea și comportamentul partidului/coaliției de partide aflate la guvernare într-un stat față de asigurarea constantă și flexibilă a resurselor materiale și financiare necesare funcționării optime a instituțiilor statale cu vocație securitară. Aici, este vorba, în principal, de: crearea cadrului legal de funcționare a instituțiilor statului cu competențe în materie de securitate; înzestrarea acestor instituții cu mijloacele materiale necesare și suficiente îndeplinirii misiunilor încredințate, precum și alocarea resursei umane calificate corespunzător; asigurarea fondurilor financiare necesare și suficiente unei funcționări optime și eficiente a acestor instituții; susținerea materială, financiară și umană a activităților ce țin de îndeplinirea obligațiilor asumate de un stat sau altul în domeniul securității colective. Există state care sunt membre în diferite organizații politico-militare și de altă natură cu vocație securitară. Statutul lor le obligă să-și asume o serie de responsabilități în materie de securitate colectivă. De exemplu, România are un dublu statut – este membră a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene – ceea ce se reflectă în responsabilitățile pe care și le-a sumat în materie de securitate colectivă.

1.2.2. Componenta socială

În *sens larg*, componenta socială a securității naționale definește modul specific în care societatea asigură și garantează accesul cetățenilor săi la educație și sănătate, protecția și asistența socială, elimină discriminarea socială pe criterii de sex, religie, etnie sau de altă natură, permite fiecăruia să se afirme în plan profesional și social, generează locuri de muncă pentru ca toți cei apți să presteze o activitate utilă social.

În general, *socialul* regrupează tot ceea ce privește societatea și include politica și economicul. Dar termenul este adesea utilizat în sensuri mult mai extinse în funcție de contextul în care este folosit.

Componenta socială a securității naționale este percepută diferit de la o țară la alta în funcție de tradiții, nivel de dezvoltare, sistem politic, cultură. De aceea și problemele sociale sunt diferite. Fiecare țară are modul său specific de organizare a învățământului, a sistemului de sănătate, a protecției sociale, a pregătirii forței de muncă, a activității economice și politice. De exemplu, în România „Siguranța cetățeanului reprezintă al treilea element al matricei, iar statul are datoria să identifice strategii sectoriale eficiente de protejare a sa”⁴.

Totuși, globalizarea a produs și va mai produce o serie de transformări sociale, economice, politice, care, în timp, vor influența, semnificativ, viața respectivelor comunități. În același timp, integrarea regională a condus la schimbări în organizarea socială. De exemplu, România pentru a adera la Uniunea Europeană, a trebuit să-și armonizeze legislația națională cu cea comunitară, inclusiv în materie de asistență și protecție socială.

La nivel individual, componenta socială a securității naționale definește poziția și rolul persoanei într-o comunitate umană. În acest sens, există atitudini diferite față de om, ca cetățean de la o țară la alta. Astfel, într-o comunitate locală sau națională se pot întâlni două tipuri de atitudini față de membrii săi. O atitudine pozitivă – acces la sănătate, educație, muncă etc. pentru toți – ce corelează semnificativ cu o securitate individuală înaltă. Atitudinea negativă a comunității față de membrii săi înseamnă discriminare, pe diferite criterii, ceea ce se traduce prin inducerea unui sentiment de insecuritate în rândul celor defavorizați.

⁴ *Strategia națională de apărare*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, p. 5, accesată la 4 septembrie 2012.

Orice comunitate umană are tendința de a evolua în timp, transformându-se fie în sensul satisfacerii nevoilor tuturor membrilor să, fie numai ale unora, potrivit unor norme și valori acceptate în societate. Practic, societatea se stratifică, împărțindu-se în diferite categorii/clase sociale, în consens cu criteriile diferite (avere, nivel de instrucție, statut social etc.). În anumite condiții, această stratificare constituie premisa apariției și manifestării unor tensiuni și chiar conflicte sociale. Acestea din urmă pot deveni, dacă nu sunt soluționate adecvat, o potențială amenințare atât pentru securitatea individuală, cât și pentru cea națională.

În sens restrâns, componenta socială a securității naționale reprezintă ansamblul măsurilor sociale, economice și de altă natură adoptate de către instituțiile competente din fiecare țară în scopul asigurării unui viitor mai sigur și a unui nivel de viață mai bun tuturor cetățenilor acesteia. Aici avem în vedere asigurarea locurilor de muncă pentru populația activă economic, protecție socială pentru persoanele dependente, sprijin social și economic pentru cetățenii marginalizați, dar, în egală măsură, și pentru tineri. De regulă, cei mai afectați de șomaj sunt tinerii. Astfel, „cu mai mult de 24,9 milioane de persoane fără loc de muncă, rata șomajului în Uniunea Europeană a atins 10,3% în mai 2012”⁵. Aceeași sursă, menționează că, în UE, 22,7 % adică 5,517 milioane de persoane aparținând grupei de vârstă sub 25 de ani sunt în căutarea unui loc de muncă. În opinia noastră, această situație poate reprezenta o sursă de tensiuni și conflicte sociale în multe din statele membre UE.

1.2.3. Componenta politică a securității naționale

În sens larg, componenta politică a securității naționale desemnează modalitatea în care organizarea politică a unui stat

concepe, organizează, dezvoltă și susține permanent ansamblul acțiunilor și activităților în materie de securitate internă și colectivă. Aici, un rol important îl joacă partidele politice și mai ales partidul sau coaliția de partide care accede la putere în stat în urma unor alegeri libere.

„Procesul de asigurare a apărării și securității naționale este în primul rând politic, responsabilitatea revenind executivului și Parlamentului”⁶.

În acest context, componenta politică a securității naționale joacă un rol însemnat în evoluția celorlalte componente ale acesteia, prin influența pe care o exercită asupra conținuturilor lor. De exemplu, adoptarea unor măsuri severe de austeritate – tăieri de salarii ale bugetarilor, diminuarea sau înghețarea pensiilor, reducerea ajutoarelor sociale – așa cum s-a întâmplat în România, Grecia sau Spania de exemplu, în anii 2010, 2011 sau 2012 – au dus la apariția și manifestarea unor tensiuni și conflicte sociale.

În sens restrâns, componenta politică a securității naționale desemnează susținerea de către clasa politică, prin instituțiile statului și nu numai, a concepției, organizării și derulării acțiunilor și activităților circumscrise domeniului de securitate internă și colectivă. Altfel spus, această componentă reprezintă politica națională de securitate a statului respectiv. Desigur, într-o societate unde regimul politic este unul democratic, vom constata o evoluție semnificativ nuanțată a concepției, organizării și dezvoltării securității naționale. Dacă luăm ca exemplu România, modalitatea de elaborare, adoptare și impunere a strategiei naționale de apărare vom constata că fiecare partid politic sau coaliție politică ajunsă la guvernare are o manieră specifică de a face acest lucru. Astfel, apar diferențe în definirea interesului și a valorilor naționale, în nominalizarea vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor de securitate, în

⁵ *Emploi, protection sociale*, <http://www.touteurope.eu/fr/actions/social/emploi-protection-sociale/presentation/comparatif-le-taux-de-chomage-dans-l-ue.html>, accesat la 10 septembrie 2012.

⁶ *Strategia națională de apărare*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, p. 5, accesat la 5 septembrie 2012.

stabilirea căilor și mijloacelor de realizare a obiectivelor stabilite în materie de securitate.

1.2.4. Componenta militară

În sens larg, componenta militară a securității naționale desemnează ansamblul resurselor (umane, materiale, financiare și informaționale) pe care societatea le pune la dispoziția instituțiilor statului investite cu apărarea și securitatea țării, precum și a îndeplinirii angajamentelor de apărare și securitate colective asumate prin tratate internaționale. Deci, această componentă a securității naționale reflectă modul în care este constituită și întrebuințată armata, celelalte categorii de forțe militare ale unei națiuni. Astăzi, majoritatea statelor lumii au trecut de la armata de masă la armata de profesioniști, renunțând la conscripție și trecând la voluntariat ca metodă de recrutare a efectivelor militare.

În sens restrâns, componenta militară a securității naționale evidențiază forțele umane și materiale ale unui stat ce pot fi efectiv angajate în garantarea securității cetățenilor săi. Este evident că angajarea este concepută și derulată în conformitate cu legile țării referitoare la apărarea națională și cu prevederile strategiei naționale de apărare sau a altor documente similare.

1.2.5. Componenta de mediu

În sens larg, componenta de mediu a securității naționale desemnează totalitatea activităților de valorificare a cadrului natural specific fiecărei țări în avantajul apărării și securității acesteia. Totodată, această componentă evidențiază gradul de preocupare al unui stat sau altul pentru protecția mediului. Deși prezentată ultima, aceasta este la fel de importantă pentru securitatea națională ca și celelalte componente ale acesteia din urmă. Practic, ea înseamnă cadrul natural – relief, climă, floră, pe de o parte, și amenajările, transformările, schimbările făcute la

nivelul ambientului de către om, pe de altă parte – , în care există și trăiește orice ființă și comunitate umană.

În sens restrâns, componenta de mediu a securității naționale definește capacitatea instituțiilor statului ce au competențe în materie de securitate de a folosi eficace și adecvat cadrul natural de care acesta dispune. Aici, este vorba de a ști cum se poate face din condițiile de mediu natural un atu pentru securitatea națională prin cunoaștere profundă și, mai ales, prin protejarea sa de distrugerile provocate de acțiunile antropice. Este știut că desfășurarea unor activități de instrucție a forțelor destinate apărării și securității naționale și colective în teren poate aduce prejudicii mediului ambiant, dacă nu se adoptă măsuri riguroase și clare de protecție a acestuia.

3. Securitatea națională – obiectiv major al statului

Orice stat este profund preocupat de prezervarea și promovarea intereselor sale fundamentale, care pot face obiectul nu doar a unor agresiuni militare, ci și alor tipuri de agresiuni și de amenințări de natură extrem de diversă (politică, economică, diplomatică, culturală, informațională, cibernetică, psihologică, biologică). Astfel, România și-a fixat o serie de obiective naționale de securitate⁷ a căror îndeplinire va întări securitatea națională, dar nu va putea înlătura total amenințările de securitate actuale.

În fața multora dintre acestea din urmă, orice armată sau alianță politico-militară este neputincioasă. Să ne amintim de atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 din SUA, de cel din martie 2004 din Spania, sau de cel din iulie 2005 din Londra ca o dovadă a posibilității manifestării unor agresiuni asimetrice împotriva oricărui stat⁸. O altă amenințare asimetrică este cea

⁷ *Strategia națională de apărare*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, p. 8, accesat la 5 septembrie 2012.

⁸ Petre DUȚU, *Fenomene diverse cu impact asupra stabilității și securității locale, regionale și globale*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2012.

reprezentată de factorul demografic – creșterea populației în țările în dezvoltare, migrația ilegală, pauperizarea populației, îmbătrânirea populației în țările dezvoltate. De aceea, în ultimii ani, s-a impus concepția potrivit căreia se cer apărute interesele fundamentale ale statelor, prin metode adecvate și flexibile genului de risc și amenințare manifeste.

Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și statului român care are ca domeniu de referință valorile, interesele și necesitățile naționale, așa cum sunt ele definite în documente ale statului român⁹. Prin urmare, securitatea națională este atributul fiecărui stat independent și suveran. Aceasta se referă la faptul că fiecare stat național are obligația de a asigura toate condițiile ca cetățenii săi să se simtă în siguranță, la adăpost de orice risc, pericol sau amenințare, atât timp cât se comportă și acționează potrivit normelor și regulilor stabilite de societate.

Practic, securitatea națională își propune ca obiective garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, apărarea statului național, suveran și independent, unitar și indivizibil, consolidarea ordinii de drept și a instituțiilor democratice, asigurarea unui nivel de trai decent populației, protejarea și promovarea intereselor naționale în lume. Aceste obiective se realizează prin mijloace politice, juridice, diplomatice, economice, sociale, militare, de relații publice, de informații și prin cooperare cu statele și organizațiile politice, economice și de securitate din spațiul zonal, regional și internațional. Fiecare stat național își particularizează aceste obiective și acționează consecvent, sistematic și permanent pentru îndeplinirea lor.

Pentru România Strategia de apărare națională răspunde nevoii și obligației de protecție legitimă împotriva riscurilor și amenințărilor ce pun în pericol drepturile și libertățile

fundamentale ale omului, precum și bazele existenței statului român și vizează, cu prioritate, domeniile și activitățile consacrate stării de legalitate, siguranței cetățeanului, securității publice și apărării naționale.

Securitatea națională se întemeiază pe acceptarea și aplicarea normelor internaționale, pe soluționarea prin negociere a problemelor litigioase, respectarea drepturilor omului și promovarea relațiilor de bună vecinătate cu toate statele din zonă, pe implicarea activă în gestionarea crizelor de orice fel, din zonă, regiune și lume.

Prin urmare, se poate spune că securitatea națională este o stare în care viața și activitatea cetățenilor unei țări se derulează în absența amenințării de orice fel. Pe de altă parte, securitatea națională se construiește de către fiecare stat ținând seama de sursele interne de care acesta dispune efectiv și de sprijinul extern pe care poate conta.

Mutațiile produse în peisajul politico-militar al lumii după 1990 – dispariția blocului socialist din Europa, desființarea Tratatului de la Varșovia, încetarea Războiului Rece, conceptul strategic al NATO adoptat la întrunirea de la Roma, din 1991, lansarea Parteneriatului pentru Pace (ca o formă de pregătire a statelor care voiau să adere la Alianța Nord-Atlantică, dar și de întărire a încrederii între ele) – au antrenat după ele necesitatea redefinirii conceptelor „mediu de securitate, securitate națională, securitate internațională și strategie de securitate”, precum și a direcțiilor de acțiune și a politicilor de apărare.

Toate acestea au avut în vedere următoarele planuri: interesul național; domeniile și principiile fundamentale ale strategiilor de securitate; direcțiile de acțiune și politicile de apărare. Esențial este faptul că în definirea lor s-au avut în vedere atât aspecte globale (noul context strategic, situația regională și a statului respectiv), cât și de natură internă (drepturile omului, securitate umană, protecția minorităților, statul de drept și valorile democrației). Se cuvine subliniat că s-a renunțat, în definirea conceptelor menționate, la logica apartenenței la un

⁹ *Strategia națională de apărare*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, accesată la 5 septembrie 2012.

bloc politico-militar sau altul și la limitarea intereselor statului doar la cele avute în vedere în perioada Războiului Rece (protejarea și promovarea atributelor tradiționale ale unui stat, instituții, forță militară, teritoriu). Desigur, nu au fost uitate aceste atribute tradiționale ale statului, ci au fost redefinite în noile condiții interne și internaționale și completate cu altele cerute de noul context geostrategic.

În același timp, se acceptă progresiv ideea relativizării principiului de suveranitate și transferul de atribuții ale statului către instanțe regionale sau suprastatale. În acest sens, un exemplu elocvent îl constituie Uniunea Europeană ca organizație politică, socială și economică constituită în mod voluntar de către statele sale membre.

O altă mutație semnificativă în sfera principiilor se referă la modul în care sunt definite, evaluate și percepute, la nivel strategic, mai ales, puterea și sursele de putere. Astfel, factori cum sunt tehnologia, educația, dezvoltarea economică, resursele energetice, factorul demografic devin tot mai importanți alăturându-se celor de natură militară, geografică. Această percepție asupra puterii conduce la o abordare multidimensională a mediului de securitate, ce are în vedere atât componentele naționale (socială, economică, militară, politică și de mediu), cât și noile evoluții la nivelul instituțiilor europene și euroatlantice, care accentuează ideile de securitate democratică și securitate în cooperare.

O nouă definiție au necesitat atât direcțiile de acțiune, cât și politicile de apărare. În ceea ce privește direcțiile de acțiune pe lângă cele cunoscute – politică externă, economică, militară – sunt luate în calcul, în mod constant și sistematic, și direcții cum ar fi promovarea culturii și a limbii, protejarea identității naționale și a grupurilor minoritare, securitate socială, securitate ecologică, securitate informațională.

În același timp, o atenție deosebită s-a acordat definirii politicilor de apărare. Aceasta din urmă, considerată ca fiind modalitatea concretă prin care, în timp de pace, strategia de

securitate națională este pusă în aplicare în domeniul militar, s-a dezvoltat pe următoarele planuri: cooperarea politico-militară internațională, gestionarea și planificarea resurselor, relația civili-militari, integrarea în structurile colective de securitate, gestionarea crizelor și coordonarea cercetării științifice.

Din cele prezentate anterior, se desprind următoarele concluzii: în definirea mediului de securitate și, implicit a securității naționale, în prezent și, fără îndoială, și în viitor, un accent deosebit se pune pe interesele naționale non-militare; ponderea vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor de natură militară și convenționale la adresa mediului de securitate este inferioară cu mult celei a riscurilor și amenințărilor asimetrice și neconvenționale; corelația extern-intern nu mai are aceeași relevanță pentru direcțiile de acțiune, accentul punându-se pe componenta socială a securității naționale, cu o cantonare pregnantă pe individul uman, respectiv pe asigurarea drepturilor sale fundamentale; atât la nivel național, cât și internațional se acționează constant pe direcția cooperării între actorii statali și non-statali în vederea formulării unor răspunsuri adecvate și flexibile provocărilor noului mediu de securitate național, zonal, regional și îndeosebi internațional.

În prezent, gama amenințărilor la adresa mediului de securitate național și nu numai este aproape în întregime „ocupată” de amenințările de natură non-militară, un loc principal printre acestea revenind terorismului internațional, armelor de distrugere în masă, emergenței unor entități statale și non-statale în măsură să dobândească unele capacități de producere a armelor de distrugere în masă, criminalitatea organizată (cu caracter național sau transfrontalier), cu un potențial ridicat de adaptare și capacitate de acțiune în contextul actualei crize financiare și economice, traficul și consumul de droguri, fragilitatea sistemului financiar internațional, riscurile de sănătate publică accentuate și de posibilitatea unor atentate bioteroriste, degradarea mediului înconjurător.

Capitolul 2. FRĂMÂNTĂRILE SOCIALE – FACTOR DE INSECURITATE

2.1. Perspectiva sociologică asupra mișcărilor sociale

În esență, mișcărilor sociale reprezintă un „efort organizat al unui număr important de oameni în vederea schimbării unuia sau mai multor aspecte majore ale societății sau pentru împotrivirea la aceste schimbări”¹⁰. Astăzi, există o diversitate de forme de manifestare a mișcărilor sociale.

Emergența și evoluția mișcărilor sociale se pretează la numeroase interpretări. În literatura sociologică, există abordări teoretice diverse ale acestui fenomen social. Este vorba de abordările funcționaliste, strategice, marxiste și acționaliste. Pentru o înțelegere adecvată a acestor, succesiv, se va prezenta definiția mișcării sociale susținută de fiecare din ele și viziunea asupra societății sau paradigma de la baza concepției. Este vorba de abordările **funcționalistă, strategică, marxistă și acționalistă**.

Funcționalismul¹¹ cercetează ca forme ale mișcărilor sociale fenomene cum sunt mișcărilor de panică colectivă, dezlănțuirile de ostilitate, maniile, modele, bandele, boomurile financiare. Se știe că în analizele clasice sau funcționaliste ale mișcărilor sociale funcționaliștii le desemnează de altfel drept conduite colective. Aceste fenomene sunt considerate ca forme elementare de conduite colective pe care Smelser le definea, de o manieră generală, ca mobilizare plecând de la o credință ce redefinea acțiunea socială¹². Această redefinire a acțiunii sociale lasă să se înțeleagă că este vorba de o conduită diferită de un

comportament obișnuit sau normativ, convențional, adică o acțiune conformă cu așteptările stabilite¹³. De asemenea, Smelser include în tipologia fenomenelor legate de mulțime cu mișcările orientate asupra normelor (reformă socială) și cele orientate asupra valorilor (revoluție politică și religioasă, revoluție națională). Pe scurt, este vorba de aspectul colectiv al comportamentului. Aici, o formă de comunicare este necesară, ceea ce exclude abordarea psihologică a devianței sau de iraționalitatea persoanelor, chiar dacă se recunoaște importanța determinărilor psihologice pentru a explica aceste conduite colective¹⁴. Totuși, conduitele instituționalizate nu intră în această definiție. Ceea ce trebuie reținut din această abordare, este că mișcărilor sociale sunt definite plecând de la o ordine socială dată și cu referire la aceasta. Această voință de schimbare provine dintr-o formă de disfuncționare a ordinii sociale, dintr-o tensiune structurală, adică dintr-o alterare a raporturilor între componente ale acțiunii sociale. Acest concept de tensiune structurală permite să se precizeze definiția conduitei colective. Mișcărilor ce constituie aceste conduite colective astfel definite apăreau ca tentative rapide, comprimate sau scurtcircuitate de reglare a problemelor cauzate de o tensiune, aceasta făcând apel la o credință, adică la o referință exterioară.

Abordarea strategică a mișcărilor sociale se face din perspectiva Teoriei mobilizării resursei („*Resource Mobilization Theory*”), adică a sociologiei organizaționale¹⁵. Această abordare va fi global desemnată aici ca strategică din cauza aparenței acordate strategiilor indivizilor și grupurilor în cadrul acestor analize. În timp ce funcționaliștii se opresc cu analiza lor a mișcărilor la conduitele colective necesare non-instituționalizate, acești autori își delimitează obiectul analizei doar la acțiunile

¹⁰ MARSHALL, Gordon (coordinator), *Dicționar de sociologie*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003, pp. 369-371.

¹¹ MARSHALL, Gordon (coordinator), *op.cit.*, pp. 248-250.

¹² SMELSER, Neil J., *Theory of Collective Behavior*, Free Press, New York, 1962, p. 8.

¹³ SMELSER, Neil J., *op.cit.*, p. 23.

¹⁴ SMELSER, Neil J., *op.cit.*, p. 9.

¹⁵ CROZIER, Michel; FRIEDBERG, Erhard, *L'acteur et le système*, Seuil, Paris, 1977.

colective ce prezintă un raport cu instituționalul. Acest raport vizează schimbarea instituțională, fie prin modificarea elementelor structurii sociale, fie prin organizarea grupurilor non-organizate până atunci, fie prin reprezentarea grupurilor excluse de la puterea politică¹⁶. Această teorie nu ține seama de formele elementare a conduitelor colective în care se face abordarea tradițională.

Teoria mobilizării resurselor insistă pe importanța aspectului organizațional al mișcărilor, aspect de altfel văzut ca central pentru reușita unei acțiuni. Aici, frustrările sau nemulțumirile sunt considerate ca relativ constante și necesare pentru formarea unui grup, dar secundare, și în plus, ele nu provin din tensiunile structurale, ci mai curând din conflicte structurale de interese la nivel instituțional chiar, sau mai precis din terenul politic¹⁷. Astfel, o mișcare socială se regăsește în seria revendicărilor sau provocărilor puse de purtătorii puterii, în numele unei categorii sociale care, nu se află la putere¹⁸. Dar aceste cereri și provocări sunt purtate de grupuri care ele însele sunt obiecte ale interacțiunii în curs ale actorilor pentru identitate și unitate a mișcării. Este vorba de o interacțiune între actori multipli și concurenți. Se va înțelege că într-o astfel de perspectivă, aspectul strategic ocupă un loc preponderent. Mobilizarea generală, mobilizarea resurselor, ale sprijinului politic și a celorlalte grupuri, alegerea resurselor necesare, pretinde sau nu o organizare centralizată. Astfel, potrivit acestei abordări, mișcările sociale se formează în jurul intereselor individuale și colective prin intermediul strategiilor, ca în afaceri sau într-o campanie politică, într-o interacțiune rațională între actori care construiesc identitate și unitatea de grup¹⁹.

¹⁶ JENKINS, Graig J., *Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements*, în *Annual Review of Sociology*, nr. 9, 1983, pp. 528-553.

¹⁷ JENKINS, Graig J., *op.cit.*, pp. 530, 543.

¹⁸ TILLY, Charles, *Models and Realities of Popular Collective Action*, în *Social Research*, nr. 52, 1985, pp. 734-736.

¹⁹ TILLY, Charles, *op.cit.*, pp. 735-736.

Teoria marxistă este recunoscută că a păstrat puțin sau nu din considerația pentru mișcările sociale. Acest fapt este recunoscut chiar de către autorii ce se înscriu în această tradiție²⁰. După Lenin, care a fost integral încorporat în marxism, mișcările sociale au fost percepute negativ, sindicatele ca degenerate și mișcările populare ca rezultatele acțiunilor provocatoare sau ca organizații instituționalizate, deci reformatoare sau burgheze²¹. Orice mișcare autentică se limitează la partid, avangarda luminată a clasei muncitoare, care singur poate conduce la conștientizare și cu care mișcările trebuie să fie instrumental subordonate. Aici, este vorba de viziunea clasică sau ortodoxă a marxismului, reprezentat cel mai recent prin teoria capitalismului monopolist de stat. Structuralismul althusian nu mai lasă de loc spațiu mișcărilor sociale în virtutea concepției sale de dominație ireversibilă²² sau din viziunea unui stat burghez prea pregnant și expansionist prin natura sa²³. Dar această poziție s-a modificat considerabil într-o nouă viziune marxistă. Mai întâi, plecând de la ideea capitalismului monopolist de stat pentru a evidenția noile contradicții ale urbanizării legate de această formă de capitalism,

²⁰ CASTELLS, Manuel, *Luttes urbaines*, Maspero, Paris, 1973; POULANTZAS, Nicos, *Une révolution copernicienne dans la politique*, în BUCI-GLUCKSMANN, Christine (dir.), *La gauche, le pouvoir, le socialisme*, PUF, Paris, 1983, pp. 37-41; MOUFFE, Chantai (1983), *Socialisme, démocratie et nouveaux mouvements sociaux*, în BUCI-GLUCKSMANN, Christine (dir.), *La gauche, le pouvoir, le socialisme*, PUF, Paris, pp.123-136; Claus, OFFE, *Reflections on the welfare state and the future of socialism*, în OFFE, Claus (KEANE, John, éd.), *Contradictions of the Welfare State*, MIT Press, Cambridge (Mass.), 1984.

²¹ CASTELLS, Manuel, *The City and the Grassroots*, Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1983, pp. 297-299.

²² TOURAINE, Alain, *An Introduction to the Study of Social Movements*, în *Social Research*, nr. 52, 1985, pp.749-787.

²³ POULANTZAS, Nicos, *L'Etat, les mouvements sociaux, le parti*, în *Dialectiques*, nr. 28, 1979, pp. 85-95.

Manuel Castells²⁴ a reușit totuși să găsească un loc relativ autonom mișcărilor sociale urbane. El le definește ca „sisteme de practici sociale contradictorii ce repun în discuție ordinea stabilită, plecând de la contradicțiile specifice ale problematicii urbane”²⁵. Un deceniu mai târziu, după un recul critic mai mare al poziției ortodoxe, Castells²⁶ adoptă definiția lui Touraine²⁷. În curentul neomarxist, Nicos Poulantzas²⁸ insistă asupra autonomiei și specificității noilor mișcări sociale, precum și a rolului lor în transformarea statului și construcția democrației. În ceea ce îl privește Chantai Mouffe²⁹ evidențiază pluralismul subiectelor în care luptele și mișcările se exercită pe diferite terenuri, economic, politic, cultural, ce se articulează unele cu altele fără hegemonia unuia dintre ele, nu se limitează la raporturile de producție și la antagonismele de clasă. La rândul său, Claus Offe³⁰ subliniază că munca nu mai este unicul loc, nici chiar privilegiat, al antagonismelor sociale și de clasă, aceasta fiind demonstrată de numeroase mișcări diferite.

²⁴ CASTELLS, Manuel, *The City and the Grassroots*, Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1983, p. 13.

²⁵ CASTELLS, Manuel, *Luttes urbaines*, Paris, Maspero, 1973, p. 12.

²⁶ CASTELLS, Manuel, *The City and the Grassroots*, Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1983, pp.297-299,

²⁷ TOURAINE, Alain, *La voix et le regard*, Seuil, Paris, 1978, p. 49

²⁸ POULANTZAS, Nicos, *L'Etat, les mouvements sociaux, le parti*, în *Dialectiques*, 1979 ; POULANTZAS, Nicos, *L'Etat, le Pouvoir, le Socialisme*, Quadrige/PUF, Paris, 1981 ; POULANTZAS, Nicos (1983), *Une révolution copernicienne dans la politique*, în BUCI-GLUCKSMANN, Christine (dir.), *La gauche, le pouvoir, le socialisme*, Paris, PUF.

²⁹ MOUFFE, Chantai, *Socialisme, démocratie et nouveaux mouvements sociaux*, în BUCI-GLUCKSMANN, Christine (dir.), *La gauche, le pouvoir, le socialisme*, PUF, Paris, 1983, pp. 123-136.

³⁰ OFFE, Claus, *Reflections on the welfare state and the future of socialism*, în OFFE, Claus (KEANE, John, éd.), *Contradictions of the Welfare State*, Cambridge (Mass.), MIT Press, 1984, pp. 252-299; OFFE, Claus, *New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics*, în *Social Research*, nr. 52, 1984, pp. 817-868.

Acțiunismul este un termen asociat în general cu numele sociologului Alain Touraine³¹. De fapt, la acțiunism, mișcările sociale și, în special, noile mișcări se regăsesc în chiar inima analizelor sociologiei acțiunii ca actori ai raporturilor sociale de clasă. Or, pe aceeași bază, aceste raporturi sociale sunt conflictuale. De asemenea, definiția mișcărilor sociale cea mai generală și mai larg acceptată de diferite abordări le desemnează ca un tip de conflict³². Cum noțiunea de conflict presupune identificarea clară a opozanților sau a competitorilor, fenomenele legate de mulțimi ies de aici automat. În plus, în calitate de acțiune conflictuală o mișcare socială nu poate fi concepută ca rezultată a unei contradicții, ceea ce nu reține aici conflictele de interes la nivel economic sau politic între diferite grupuri sociale, obiect al analizelor în termeni de mobilizare a resurselor. Căci tipul de conflict în care este vorba se opun ca adversari, nu ca grupuri sau organizații, ci în calitate de clase sociale. Miza luptei nu se limitează la un interes material sau politic, ci vizează un obiect de ansamblu situat în câmpul cultural, într-un câmp sistemic, adică de orientare a societății³³. Astfel, conceptul de mișcări sociale depășește și este într-un fel preferabil celui de conflicte sociale în virtutea justei lor poziționări în câmpul cultural sau al istoricității³⁴. Alain Touraine afirmă că „mișcarea socială este conduita colectivă organizată a unui actor de clasă ce luptă împotriva unui adversar de clasă pentru conducerea socială a istoricității într-o colectivitate concretă”³⁵. În virtutea acestei

³¹ MARSHALL, Gordon (coordinator), *op-cit.*, pp. 16-17.

³² MELUCCI, Alberto, *Société en changement et nouveaux mouvements sociaux*, în *Sociologie et sociétés*, 10/1978, pp. 37-39 ; TOURAINE, Alain, *An Introduction to the Study of Social Movements*, în *Social Research*, 4/1985, pp. 750-751.

³³ MELUCCI, Alberto, *The Symbolic Challenge of Contemporary Movements*, în *Social Research*, 4/1985, p. 792.

³⁴ MELUCCI, Alberto, *Société en changement et nouveaux mouvements sociaux*, în *Sociologie et sociétés*, 2/1985, p. 38.

³⁵ TOURAINE, Alain, *La voix et le regard*, Seuil, Paris, 1978, p. 104.

definiții, trei principii se combină într-o mișcare socială³⁶. Mai întâi, *principiul identității* care presupune auto-definirea actorului ca fiind el însuși. Această definiție este chemată să devină conștientă în cursul vieții mișcării pentru că aceasta se organizează. Această conștientizare se actualizează prin practica raporturilor sociale conflictuale. În al doilea rând, este vorba despre *principiul opoziției*, dat fiind că chiar conflictul presupune un adversar identificat în cursul acțiunii. Dincolo de mizele imediate, principiul opoziției nu există decât într-o confruntare socială generală, opozanții cucerind dimensiunile claselor și diferitele tipuri de societăți nu cunosc decât un cuplu fundamental de mișcări sociale sau de clasă. Această opoziție se polarizează pe miza centrală, ce constituie *principiul totalității* care „nu este altceva decât sistemul acțiunii istorice în care adversarii, situați în dubla dialectică a claselor sociale, își dispută dominația. Acest principiu al totalității nu trebuie în mod necesar să fie global pentru că o mișcare socială există, dar mișcările cele mai importante sunt de asemenea globale. Această propoziție conduce la reflecția că există niveluri diferite de realizare a unei mișcări sociale.

Într-adevăr, o mișcare socială comportă un dublu raport al actorului cu un adversar și o miză. Nivelul său de realizare se evidențiază cu atât mai mult cu cât sunt integrate mizei care este istoricitatea (principiul totalității), conflictul cu adversarul (principiul opoziției) și raportul între aceste două relații. Astfel, luptele pot să se situeze la nivelul cel mai global și cel mai integrat, cel al istoricității. În acest caz, ele manifestă existența unei mișcări sociale, în timp ce celelalte se situează fie la nivel

instituțional, fie la nivel organizațional pentru a constitui fie presiuni, fie revendicări.

2.2. Precizări conceptuale

Din nevoia de a defini cât mai exact și mai riguros conceptul de „frământări sociale”, pe care nu l-am găsit explicat în dicționarele și literatura de specialitate, vom defini succesiv noțiunile cu care acest grup lexical se interferează. Mai întâi, noțiunea de *conflict social* desemnează „confruntarea între grupuri sociale sau o acțiune de contestare în vederea modificării regulilor sau a instituțiilor în cadrul societății”³⁷. Se disting conflictele microsociologice, ce au loc în interiorul unui grup de muncă, de cele macrosociologice, care opun un grup ansamblului societății. Se identifică diferitele tipuri de conflicte potrivit temei revendicării: conflicte de muncă sau ideologice, ca mișcările feministe sau ecologiste.

Pe de altă parte, conflictul social dispune de două definiții potrivit cu utilizarea sintagmei la singular sau la plural³⁸. *Conflictul social* desemnează de o manieră generală confruntarea între actorii sociali privind funcționarea și scopurile organizării sociale, repartitia veniturilor, organizarea instituțiilor, orientările politice etc. *Conflictele sociale* desemnează orice ansamblu de conflicte secundare ce formează, de altfel, clivaje în care este constituită societatea: conflicte religioase, etnice, lingvistice. Astfel, deși conflictele sociale se atașează la numeroase fenomene cotidiene (greve, manifestații, boicoturi etc.), conflictul social este, înainte de toate, o prenoțiune așa cum o definea Emil Durkheim în „*Regulile metodei sociologice*”³⁹,

³⁷ *Fiche Cours*, http://www.studyrama.com/IMG/pdf/cours_economie_11.pdf, p. 1, accesat la 19 septembrie 2012.

³⁸ *Introduction: Conflit social et mouvement social: quelques définitions*, <http://www.intellego.fr/soutien-scolaire-terminale-es/aide-scolaire-ses/1.1-introduction-conflit-social-et-mouvement-social-quelques-definitions/1282>, accesat la 19 septembrie 2012

³⁹ Durkheim, Emile, *Regulile metodei sociologice*, Polirom, Iași, 2002.

³⁶ Cf. *Les «Nouveaux mouvements sociaux»: l'analyse d'Alain Touraine en termes d'historicité (3)*, <http://www.intellego.fr/soutien-scolaire-terminale-es/aide-scolaire-ses/3.-les-%C2%AB-nouveaux-mouvements-sociaux-%C2%BB-l-analyse-d-alain-touraine-en-termes-d-historicite/1345>, accesat la 16 septembrie 2012.

adică o idee spontană asupra realității sociale, adesea falsă, ce este necesar a fi înlocuită printr-un fapt construit, ce poate explica în mod convenabil un fenomen social. Conflictul social trebuie deosebit de concurență, selecție sau competiție.

Noțiunea de *mișcare socială* constituie atât o specificație, cât și o extensie a noțiunii de conflict social. Este specificație căci desemnează anumite conflicte particulare și este extensie deoarece califică mobilizările dotate cu o amploare de așa natură că sunt susceptibile de a pune în discuție ordinea socială. Astfel, se vorbește de mișcare socială, de exemplu, când se face referire la demonstrațiile din 1968 din Franța și nu numai. În schimb, acest termen apare impropriu pentru a desemna o grevă a lucrătorilor de la căile ferate sau a infirmierelor, ce solicită revalorizarea statutului lor. Deci, contează nu doar amploarea mișcării (număr de participanți), ci și paleta revendicărilor ce permit să se califice un conflict ca fiind o mișcare socială. Aceasta din urmă este însoțit cel mai adesea cu revendicarea de drepturi (dreptul la muncă, la sănătate, la educație) cu valență universală. Deși inițial centrate pe lumea muncii, mișcările sociale (și *a fortiori* conflictele sociale), s-au lărgit la numeroase obiecte, de unde denumirea de noi mișcări sociale.

Miza abordării acestui subiect – conflictele sociale – este una semnificativă. Investigația conflictelor sociale permite să se analizeze fenomene variate prin care descrie realitatea socială și politică. De o manieră mai generală, prin investigarea conflictelor sociale, se cercetează schimbarea socială ce este posibil de chestionat. Studiind o mobilizare, atât de concretă cât poate ea să fie, se ajunge la reflecția de ansamblu asupra ordinii sociale și a schimbării sale. Astfel, se opune, în general, teoriilor de integrare ce percep conflictul ca indice al unei disfuncționalități dintr-o societate percepută ca fiind armonioasă și teoriile conflictului care pun accentul pe procesele de dominație și pe opoziția ireductibilă între grupuri.

Se înglobează conflictele sociale și mișcările sociale în expresia mai generală de *acțiune colectivă*⁴⁰, ce se distinge de acțiunea socială. Acțiunea colectivă se definește prin trei caracteristici⁴¹. Mai întâi, grupul împărtășește obiective și scopuri căci membrii săi au interese comune și acționează împreună. Apoi, grupul trebuie să manifeste o solidaritate efectivă, care îl unește în raport cu grupurile concurente. În fine, grupul trebuie să se organizeze pentru a întreprinde acțiuni în așa fel încât să fie eficace în atingerea scopurilor comune.

În al doilea rând, acțiunea colectivă definește acțiunea de revendicare de către un grup, care urmărește să modifice, în avantajul său, o parte din organizarea socială pentru a apăra un interes economic sau o cauză ideologică. Această acțiune poate lua forma unei greve, a unui marș de protest sau a unei campanii de presă. Astfel, Revoluția din 1848, Comuna din Paris în 1871, manifestațiile studenților din mai 1968 din Franța, mobilizările antiavort din anii '70, mișcarea din decembrie 1995 împotriva „planului Jupe” de reformă a pensiilor, protestele altermondialiştilor de la Porto Alegre sunt exemple de acțiuni colective⁴². Mișcările sociale par să difere unele de altele. Dar, dacă protestul se opune formelor celor mai organizate și oficiale de exprimare, ea are totuși regulile și constantele sale. Această regularitate acoperă noțiunea de „repertoriu al acțiunii colective”, elaborată de istoricul american Charles Tilly pentru a sugera existența formelor de instituționalizare proprii mișcărilor sociale.

⁴⁰ MARSHALL, Gordon (coordinator), *op-cit.*, pp. 17-18.

⁴¹ *Introduction: Conflit social et mouvement social: quelques définitions*, <http://www.intellego.fr/soutien-scolaire-terminale-es/aide-scolaire-ses/1.1-introduction-conflit-social-et-mouvement-social-quelques-definitions/1282>, p. 3, accesat la 19 septembrie 2012.

⁴² *Charles Tilly et la notion de « répertoire d'action collective »*, <http://www.intellego.fr/soutien-scolaire-terminale-es/aide-scolaire-ses/1.2-charles-tilly-et-la-notion-de/1277>, accesat la 19 septembrie 2012.

Charles Tilly definește în lucrarea sa⁴³ conceptul de repertoriu al acțiunii colective plecând de la o metaforă muzicală: „orice populație are un repertoriu limitat de acțiuni colective, adică de mijloace de acțiune în comun pe baza intereselor împărtășite (...). Aceste diferite mijloace de acțiune compun un repertoriu, un pic în sensul în care se înțelege în teatru și muzică, dar care seamănă mai mult cu cel al *commedia dell'arte* sau al jazzului, cu cea a unui ansamblu clasic. Se cunosc mai mult sau mai puțin regulile, pe care le adaptează scopului urmărit”⁴⁴. De asemenea, Charles Tilly subliniază că orice mișcare socială nu se naște din nimic, dar recurge la o paletă largă de forme protestatate mai mult sau mai puțin codificate. Manifestația, petiția sau greva sunt forme rutiniere de expresie a unei revendicări. De asemenea, universul mijloacelor pentru luptă nu este infinit, ci foarte limitat. Nu orice mijloc este utilizabil pentru a face să triumfe interesele sau revendicările solicitate. Astfel, Charles Tilly introduce istoricitatea formelor de acțiune colectivă, deoarece demonstrează că conflictele sunt structurate pe termen lung. Această istoricitate explică că formele de protest evoluează. Astfel, Tilly pune în evidență, plecând de la exemplul Franței, o tendință a formării și manifestării la nivel național a repertoriilor. Această centralizare a conflictelor se explică printr-o concentrare a puterii politice și a capitalului. Astfel, conflictele preindustriale se exprimă într-un spațiu local prin relațiile de patronaj în timp ce, începând cu secolul al XIX-lea, mișcările se delocalizează, orientându-se din ce în ce mai mult spre autoritățile centrale. În fine, plecând de la metafora muzicală, Tilly sugerează că acest repertoriu poate fi, la fel ca o partitură, interpretat în maniere diferite. Manifestarea este, probabil, un bun exemplu de variații ce pot cunoaște forme de acțiuni colective. Toate aceste variații trimit desigur la particularitățile grupului mobilizat, fiecare categorie de actori

(avocați, patroni, prostituate, studenți, profesori) dispunând de resurse distincte.

Prin urmare, trebuie reținut din noțiunea de repertoriu al acțiunii colective că formele de protest nu sunt aleatoare, ci se inspiră din registrele sau repertoriile preexistente ce pot face obiectul adaptărilor potrivit dispozițiilor sociale ale actorilor care se mobilizează.

În al treilea rând, **noile mișcări sociale**, o formulă a sociologului Alain Touraine, definește evoluția idealurilor acțiunii colective în societățile actuale. Potrivit autorului, ele pun în scenă revendicări mai mult culturale decât economice și cu noi actori sociali (de exemplu, ecologiștii sau homosexualii). Totuși, se apreciază că noțiunea de „noi mișcări sociale” este ambiguă prin asocierea celor doi termeni ce o compun (noi și mișcări sociale)⁴⁵. Ceea ce caracterizează aceste mișcări numite sociale este mai întâi aspectul lor revendicativ cu care se „îmbogățește” termenul „mișcare socială”, adică noțiunea unei revendicări colective exercitată de un sau mai multe grupuri coordonate. Noutatea acestor mișcări constă în absența dimensiunii „conflictului de clasă”, ce opunea tradițional partea populației exploatate părții exploatatoare, ceea ce corespunde, conform lui Marx, opoziției între proletariat și burghezie în societatea capitalistă. Mișcările sociale anterioare, care se sprijineau pe identități socio-profesionale, au dat naștere anumitor organizații politice reformatoare sau revoluționare și sindicatelor. Dimpotrivă, noile mișcări sociale nu fac explicit referire la raporturile de producție într-o societate.

Revendicările noilor mișcări sociale se referă la valorile și modurile de viață ce fondează identități. De exemplu, în rândurile lor se găsesc ecologiști sau pacifiști, feministe etc., unii revendică un mod de viață specific, alții se mobilizează împotriva a ceea ce ei consideră a fi tratamente nedrepte sau

⁴³ TILLY, Charles, *La France conteste: De 1600 à nos jours*, Fayard, Paris, 1986.

⁴⁴ TILLY, Charles, *op.cit.*, p. 541.

⁴⁵ *Les nouveaux mouvements sociaux et l'action collective*, <http://libertariens.chez-alice.fr/nllemob.htm>, accesat la 21 septembrie 2012.

discriminatorii. Dar, câteodată aceste mișcări pot să se radicalizeze și să-și divizeze membrii. Noile mișcări sociale care fac să se vorbească cel mai mult de ele sunt radicale și se mobilizează în jurul temerilor tehnologice (eco-războiniciei, partizani ai descresșterii), revendicări identitare (indigeni ai republicii, mișcări separatiste) sau care adoptă poziții „anti” sau „pro” (antimondialism, antiliberalism, anticapitalism, antisio-nism), dând o alură mai prezentabilă mișcărilor de extremă stângă reciclate în ONG-uri internaționale. Dar noile mișcări sociale nu sunt toate de stânga, chiar dacă ele sunt mai puțin vizibile se angajează împotriva fiscalității, a aservirii individului de stat și pentru mondializare.

Există tendința de a considera că noile mișcări sociale acceptă mai puțin facil delegarea de autoritate a militanților în conducerea mișcărilor, de altfel, acestea se vor ivite din societatea civilă și se revendică din democrația directă.

Pornind de la accepțiunile date termenilor conflict social, mișcare socială, acțiune colectivă, noile mișcări sociale, de la interpretările date mișcărilor sociale în literatura de specialitate, apreciem că tulburările sociale se pot analiza ca fiind mișcări sociale în care se contopesc caracteristici ale conflictului social, acțiunii colective și a noilor mișcări sociale, ce au un impact variabil asupra securității naționale. Acest din urmă aspect se definește funcție de forma de manifestare pe care o îmbracă tulburarea socială, de conținutul revendicărilor solicitate, de amploarea sa (locală, regională sau națională, europeană), de numărul de participanți și de durata sa în timp. Astfel, unele tulburări sociale pot genera consecințe negative pentru securitatea națională pe termen scurt (o zi – câteva zile), mediu (peste o lună – până la câțiva ani) iar altele pe termen lung (peste cinci ani).

În opinia noastră, frământările sociale reprezintă o sintagmă ce desemnează concomitent conflictele sociale, acțiunile colective și mișcărilor sociale, inclusiv noile mișcări sociale. Aceasta întrucât frământările sociale sunt și rămân o

manifestare a acțiunii umane concepută, organizată și desfășurată de un număr variabil de persoane, aparținând sau nu unor grupuri formale ori informale, în vederea exprimării acordului sau dezacordului cu unele activități sau măsuri adoptate de către cei aflați la conducerea unei organizații, instituții, întreprinderi, unități administrativ-teritoriale sau chiar a guvernului țării. De fapt, frământările sociale sunt un fenomen de natură socială, deși revendicările exprimate de participanții la ele pot fi și politice, religioase, culturale, economice sau etnice. În calitate de fenomen social, frământările sociale se definesc prin: scopul și obiectivele urmărite; numărul de participanți; durata în timp; gradul de organizare; aria geografică de exprimare (locală, națională, regională, globală), forma de manifestare.

2.3. Tipuri de frământări sociale

În raport cu criteriul ales, frământările sociale pot lua forme diferite de manifestare. Astfel, ele se pot grupa în spontane și manifeste, pornind de la *modul de organizare*. În acest sens, se disting **frământări sociale spontane** sau **temeinic organizate**. În primul caz, se pot include grevele spontane ale unor lucrători dintr-o întreprindere de stat sau privată. De asemenea, demonstrațiile din lumea arabă din luna septembrie 2012 intră în aceeași categorie sau revoltele de la finalul anului 2011 și începutul lui 2012, cunoscute sub numele de „primăvara arabă”. În rândul frământărilor sociale temeinic organizate se includ manifestațiile, marșurile de protest, mitingurile, grevele, revoltele, revoluțiile care sunt concepute, organizate și desfășurate sub conducerea unor structuri organizaționale instituționalizate (de exemplu, lideri de partide politice, lideri religioși, lideri de sindicat).

După *modul în care se derulează*, **frământările sociale** pot fi **pașnice** sau **violente**. Astfel, o grevă poate fi pașnică în măsura în care nu degenerează producând distrugerii materiale în întreprinderea sau instituția în care se organizează. În cea de-a doua categorie intră revoltele, revoluțiile, demonstrațiile de

stradă ce se soldează cu pierderi de vieți omenești, distrugerea de bunuri materiale. În acest din urmă caz, se pot aminti demonstrațiile din unele state arabe împotriva ambasadei SUA în cea de a doua decadă a lunii septembrie 2012⁴⁶. Filmul „Innocence of Muslims” este cel care a provocat un val de proteste în țările arabe. Protestul a luat forme violente în desfășurarea sa; pe de o parte, violența a fost generată de intervenția forțelor de ordine și, pe de altă parte, din partea demonstranților care erau nemulțumiți de filmul menționat mai sus, considerând că insultă Islamul. Ca exemplu de demonstrație inițial pașnică, încheiată cu violențe atât din partea forțelor de ordine, cât și a participanților poate fi dat ceea ce a fost numit „fenomenul Piața Universității”⁴⁷.

După *durata în timp*, frământările sociale pot fi de: **scurtă durată** (de la o oră la câteva ore); **durată medie** (de la o zi la o lună); **durată mare** (peste o lună). Din punctul de vedere al ariei de manifestare, frământările sociale pot fi: locale; naționale; regionale sau globale. Au scurtă durată marșurile, mitingurile, demonstrațiile, indiferent de scopul lor (politic, economic, cultural, religios, etnic) care respectă cel stabilite în protocolul prin care au primit aprobarea autorităților locale de a se desfășura. Ieșirea din condițiile impuse organizatorilor este sancționată de lege. În categoria durată medie, intră acele demonstrații ce depășesc termenul legal acceptat la obținerea aprobării organizării ei. Există situații în care se organizează ad-hoc demonstrații ale cetățenilor împotriva unor măsuri locale sau naționale ce restricționează sau diminuează unele drepturi ale cetățenilor. În acest sens, putem aminti protestul tinerilor din

Spania⁴⁸. Demonstrația din Piața Universității din București (iarna – primăvara anului 2012) se poate încadra în categoria frământărilor sociale de lungă durată.

După *numărul de participanți*, frământările sociale pot fi: *locale* (la nivel de întreprindere, instituție, organizație, localitate); *naționale*; *regionale* sau *globale*.

După *forma de manifestare concretă*, frământările sociale pot fi: **marșuri de protest sau de adeviune; mitinguri; demonstrații; greve; revolte sociale; revoluții, război civil.**

Opinăm că această clasificare ne permite să descriem adecvat implicațiile frământărilor sociale asupra securității naționale. Totodată, trebuie luată în calcul noua paradigmă a mișcărilor sociale, potrivit căreia lumea acțiunii se divide în trei sfere: privată, politică non-instituțională, politică instituțională, ce revendică sfera „acțiunii politice în sânul societății civile” ca propriul teren. Cele două paradigme pot fi diferențiate astfel⁴⁹ în funcție de caracteristicile principale ale vechii și noii paradigme politice:

Dimensiuni	Vechea paradigmă	Noua paradigmă
Actori	Grupuri socio-economice ce acționează ca grupuri (potrivit interesului de grup în cauză) și implicate într-un conflict asupra distribuției resurselor	Grupuri socio-economice ce acționează nu în calitate pe care o au, ci în interesul colectivităților vizate

⁴⁶ Ambasadorul SUA în Libia și mai mulți funcționari americani au fost uciși la Benghazi, http://www.rtv.net/ambasadorul-sua-in-libia-si-mai-multi-funcționari-americani-au-fost-ucisi-la-benghazi_44091.html, accesat la 18 septembrie 2012.

⁴⁷ Fenomenul „Piața Universității”, <http://vernevinci.wordpress.com/2012/08/11/fenomenul-piata-universitatii/>, accesat la 18 septembrie 2012.

⁴⁸ Protestele tinerilor spanioli iau amploare înaintea alegerilor, <http://www.infostatistici.ro/stiri/protestele-tinerilor-spanioli-iau-amploare-naintea-alegerilor~652619>, accesat la 20 septembrie 2012.

⁴⁹ *Les nouveaux mouvements sociaux : un défi aux limites de la politique institutionnelle*, http://multitudes.samizdat.net/article.php3?id_article=945, p. 5, accesat la 20 septembrie 2012.

Teme	Creștere economică și distribuție; securitate militară și socială; control social	Apărarea păcii, a mediului, a drepturilor omului și a formelor de muncă nealienate
Valori	Libertate și securitate a consumului privat și a progresului material	autonomie și identitate personale, opuse controlului centralizat
Moduri	a) intern: organizare de acțiune formală, asocieri reprezentative pe o largă scară	a) intern: informal, spontan, scăzut grad de diferențiere orizontală și verticală
	b) extern : medierea intereselor pluralist sau corporatiste ; competiția părților, regula majorității	b) extern : politici protestatate bazate pe cereri formulate înainte de toate în termeni negativi

Figura nr. 1 – Principalele deosebiri între vechea și noua paradigmă ale mișcărilor sociale

Practic, în tabelul de mai sus, noua paradigmă surprinde cu exactitate caracteristica esențială a actualelor frământări sociale, indiferent de forma lor de manifestare. Practic, astăzi, tot mai mult în frământările sociale se implică societatea civilă națională, regională și internațională. De aceea, analiza implicațiilor frământărilor sociale asupra securității naționale trebuie să țină seama și de această implicare a societății civile în aproape toate formele de manifestare a acestui fenomen social.

Frământările sociale au un impact semnificativ atât direct, cât și indirect asupra tuturor componentelor securității naționale. Desigur, influența diferă de la un tip la altul de frământare socială. În general, formele cu durată medie și lungă și care se soldează cu violențe par a fi cele ce aduc cel mai frecvent și mai consistent atingere securității naționale. Dar, nu este exclus ca și

forme cu derularea pașnică să exercite influențe puternice asupra unor componente ale securității naționale.

În opinia noastră, majoritatea frământărilor sociale pot avea implicații asupra securității naționale întrucât presupun costuri sociale și nu numai în organizarea, derularea și finalizarea lor. Aceste implicații pot fi pe termen mediu și lung.

În concluzie, se poate afirma că frământările sociale constituie, într-o anumită măsură, un factor de insecuritate.

2.4. Forme de manifestare ale frământărilor sociale

Frământările sociale, ca fenomen complex, se manifestă printr-o diversitate de forme. Astfel, *marșul de protest* sau de *adeziune* la o idee, măsură sau acțiune a guvernului, *demonstrația*, *mitingul*, *greva*, *greva generală*, *revolta*, *insurgența*, *revoluția* sau *războiul civil* sunt, în opinia noastră cele mai cunoscute forme de manifestare a frământărilor sociale. Unele dintre ele au implicații semnificative asupra securității naționale, altele au un impact mai mult sau mai puțin major. De regulă, cele care se exprimă prin mijloace violente au un impact mai mare decât cele care nu fac apel la astfel de mijloace, atât prin daunele produse, cât și prin efectele psihologice și psihosociale generate.

Marșul de protest sau de *adeziune* la o idee, măsură, acțiune a guvernului sau a conducerii unei întreprinderi, de exemplu, are un impact relativ redus la adresa securității naționale. În cazul în care participanții devin violenți, atacă persoanele din jur sau distrug bunuri din zona de desfășurare, se poate afirma că are efecte negative asupra componentei sociale a securității naționale, prin atingerea adusă securității individuale și de grup.

Aceleași afirmații se pot face și despre mitingurile sau *demonstrațiile pașnice*, conduse de sindicat sau alte forme de responsabilitate asumată de către organizatori. Dacă acestea degenerază, cum s-a întâmplat în unele țări arabe în a doua decadă a lunii septembrie 2012, cu demonstrațiile antiamericane

generate de filmul „Innocence of Muslims”, atunci impactul lor asupra securității naționale este important. În acest caz, se aduce atingere mai multor componente ale securității naționale. Este vorba de componentele socială, militară și politică care sunt afectate, căci prin atacurile armate asupra ambasadei SUA și asupra forțelor de securitate produc victime umane și distrugerii însemnate de bunuri materiale. În opinia noastră, devin periculoase mitingurile și demonstrațiile spontane, deoarece absența unei conduceri ferme și recunoscute a activității respective devine sursa unor riscuri și amenințări consistente de securitate.

Greva, inclusiv cea spontană, prin durata sa redusă și consecințele produse la nivel local afectează securitatea individuală și eventual pe cea a comunității. Dacă o asemenea grevă se derulează într-un sector strategic al țării, efectele sale asupra securității naționale devin importante. Încetarea sau diminuarea producției unor bunuri necesare apărării naționale sau funcționării altor întreprinderi strategice aduce atingere componentelor militară și economică a securității naționale.

Greva generală, prin durata mare și aria de manifestare, poate produce disfuncționalități majore în securitatea națională. Rând pe rând, pot fi afectate componenta economică, socială, militară, economică și, în final, cea politică a securității naționale.

Revolta, la rândul ei, ca formă de manifestare a frământărilor sociale, prin numărul mare de participanți, prin distrugerile de bunuri materiale, prin dezordinea creată, prin ocuparea forțelor de ordine și de securitate pot genera și chiar generează implicații majore pentru securitatea națională. Violența revoltei pune în pericol viața cetățenilor din zonă, afectează negativ buna funcționare a localității sau localităților cuprinse de fenomenul acesta, consumă resurse umane, materiale și financiare pentru diminuarea consecințelor sale, perturbă activitatea social-economică a țării întregi. Practic, revolta, când ajunge la violență, aduce atingere tuturor componentelor

securității naționale. Despre componenta de mediu am făcut vorbire mai puțin până acum, dar, prin distrugerile prin incendierea autoturismelor, clădirilor și a altor bunuri, se produc daune importante mediul înconjurător și aceasta, posibil, pentru timp îndelungat.

Insurgența, de regulă, realizată în special în statele cu regimuri autoritare sau dictaturi ori ocupate de armate străine contribuie la deteriorarea securității naționale. Astfel, în Afganistan, insurgenții atacă frecvent forțele militare internaționale și naționale, forțele de securitate afgane, sediile organelor puterii locale și centrale, ca și bazele forțelor de asistență pentru securitate. Atacurile lor produc victime umane atât din rândul forțelor armate și de securitate, cât și din cel al populației din zonă. Acest fapt se poate considera ca fiind o atingere adusă securității individuale, dar și componentelor socială și militară a securității naționale.

Revoluția, prin mutațiile produse în societate, prin schimbările produse în țara cuprinsă de acest fenomen, generează implicații multiple și de lungă durată pentru securitatea națională. Practic, securitatea națională, este redefinită, regândită și reconstruită pe alte baze și cu alte obiective decât cele avute anterior. Schimbarea de regim politic atrage după sine modificări și în concepția și organizarea securității și apărării naționale. În acest sens, se poate da ca exemplu revoluția din România din decembrie 1989 care a produs mutații serioase în conceperea și organizarea apărării și securității naționale. Astfel, securitatea și apărarea au fost organizate și concepute ca părți componente ale unui sistem colectiv de apărare și securitate în cadrul unei alianțe politico-militare (NATO) și nu ale unui sistem național individual, bazat exclusiv pe forțe și resurse autohtone. De fapt, începând cu 1990 se face o deschidere în ceea ce privește dezbaterile publice despre securitatea națională, se formează curente de gândire pro-occidentale în rândul clasei politice în formare și al societății românești în tranziție.

Războiul civil, indiferent de cauzele care îl generează, în final, duce la instaurarea unui regim politic și social diferit de cel cu care s-a luptat anterior. Cucerirea puterii politice în stat semnifică, de fapt, adoptarea unei noi concepții privind securitatea și apărarea națională. Prin urmare, nu este eronat să se afirme că războiul civil are implicații profunde pentru securitatea națională, pe toate componentele acesteia. Cei care au câștigat în lupta dusă împotriva vechiului regim au acum posibilitatea să-și pună în valoare propria concepție privind sistemul de securitate și apărare națională. Dacă luăm ca exemplu Croația, stat rezultat din destrămarea Iugoslaviei în urma unui război civil, în prezent (2012), această țară a optat pentru apartenența la NATO, în materie de apărare și securitate națională.

Noi am prezentat separat formele de manifestare a frământărilor sociale pentru a fi mai bine înțelese și subliniate implicațiile fiecăreia pentru securitatea națională. În realitate, unele din ele se pot transforma în altele. De exemplu, o revoltă națională poate să se transforme, în anumite condiții, într-o revoluție sau un război civil. De asemenea, un marș pașnic, în anumite situații se poate transforma, devenind o revoltă locală sau națională.

Capitolul 3.

IMPACTUL FRĂMÂNTĂRILOR SOCIALE PE TERMEN MEDIU ȘI LUNG ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Frământările sociale generează implicații pentru securitatea națională pe termen mediu și lung. Într-o anumită măsură și într-un anumit fel, distincția între impactul frământărilor sociale asupra securității naționale pe termen mediu și pe termen lung este dificil de făcut în practică. În studiu, am încercat o asemenea distincție pornind de la natura și amploarea formei de manifestare a frământărilor sociale.

3.1. Implicațiile pe termen mediu ale frământărilor sociale asupra securității naționale

În opinia noastră, aproape toate frământările sociale au implicații pe termen mediu asupra componentelor securității naționale. Desigur, aceste implicații au grade diferite de profunzime ale atingerii aduse uneia sau mai multor componente ale securității naționale. În mod prioritar, par a suporta impactul frământărilor sociale componentele economică, socială și politică. Astfel, o demonstrație începută pașnic, dar care se sfârșește prin violență, în care sunt rănite/ucise persoane participante la activitate, dar și alți cetățeni ce se aflau întâmplător, la momentul și locul nepotrivit, și/sau se distrug bunuri personale (autoturisme, de exemplu) ori clădiri private sau de stat afectează negativ componenta socială. Mai întâi, pentru că atentează la siguranța individuală a cetățenilor care, întâmplător interferează cu participanții la demonstrație. În acest sens, un exemplu poate fi maniera în care a luat sfârșit demonstrația cunoscută ca „fenomenul Piața Universității”. Aici, în 13 iunie 1990, forțele de ordine au intervenit pentru a degaja Piața Universității și a face posibilă circulația rutieră în zonă. Dintr-o activitate ce s-a dorit relativ pașnică, au izbucnit violențe ce s-au soldat cu pierderi de vieți omenești, distrugerii semnificative de bunuri materiale și două zile de haos în capitala României.

Intervenția minerilor în 15 iunie 1990 a sporit gradul de violență din capitală. Violența din zilele 13-15 iunie, prin distrugerile de bunuri, prin dezordinea creată în capitală, prin agresiunea demonstranților, la care s-au alăturat și alte persoane din București și din țară, asupra unor instituții de stat, prin neputința sau incapacitatea instituțiilor cu competențe în materie de securitate națională, în opinia noastră, s-a adus o gravă atingere securității naționale pe componentele sale economică, socială și politică.

De asemenea, mineriada din septembrie 1991 a adus atingere securității naționale pe toate componentele acesteia. Atacarea clădirii guvernului, a Palatului Cotroceni și a populației din capitală care a venit *volens nolens* în contact cu minerii au dovedit fragilitatea instituțiilor statului și neputința acestora de a gestiona situațiile de criză internă, dar și pericolozitatea acțiunilor revendicative ale unor grupuri profesionale relativ numeroase, omogene și bine organizate.

Un impact serios asupra securității naționale au și grevele organizate în întreprinderi de stat și private ce au legătură cu aprovizionarea strategică a țării⁵⁰ și cu buna desfășurare a vieții și activității economice, sociale și politice din societate. De asemenea, grevele generale, organizate pe diferite sectoare ale economiei naționale sau pe unele ramuri de activitate cu înaltă semnificație socială (de exemplu, educație, sănătate, transporturi) generează disfuncționalități majore în sectoarele în care se organizează dar și în cele cu care au legături strânse în derularea activității specifice. Întreruperea sau diminuarea drastică a activității din sectoarele de producție, din educație sau sănătate și aduc atingere nu numai securității individuale, dar și securității naționale, în special, pe componentele socială, economică, militară. Aceasta pentru că întrerupe sau încetinește procese de producție, de asigurare a asistenței de sănătate etc. care au

legătură cu garantarea securității individuale și de grup, cu menținerea în stare de funcționare normală a instituțiilor și organizațiilor ce au competențe în materie de securitate națională. De exemplu, o grevă poate genera perturbații în buna funcționare a unor sectoare economice de ale căror produse beneficiază instituțiile statului ce au ca atribuții garantarea și asigurarea securității sociale, alimentare, sanitare, energetice a cetățenilor țării, a întregii societăți.

Revoltele sociale, indiferent de categoria socială care le produce, induc efecte negative serioase asupra securității naționale. În acest sens, un exemplu îl constituie revoltele sociale din Franța în perioada 1995-2005. Acestea, prin consecințele lor, au adus într-un anume fel și într-o anume măsură, atingere securității naționale a Franței pe termen mediu. Revoltele de la periferia orașelor franceze, unde actori principali au fost tinerii, au produs însemnate daune materiale au distrus de exemplu 8000 de autoturisme⁵¹ prin incendiere. Astfel, a fost afectată securitatea individuală și colectivă a localității în care au avut loc revoltele. În acest mod, s-a adus atingere securității naționale pe componentele sale economică și socială. La rândul lor, revoltele din Grecia îndreptate împotriva măsurilor de austeritate ale guvernului grec au paralizat întreaga țară, au distrus bunuri materiale (autoturisme și au avariat clădiri diferite), au creat disfuncționalități majore în funcționarea normală a instituțiilor statului, a sectorului economic a instituțiilor de sănătate și învățământ. Prin toate acestea s-au adus atingeri tuturor componentelor securității naționale.

Revoluțiile, ca formă a de frământări sociale, au un aport important în manifestarea insecurității pe plan individual și grupal, în ceea ce privește crearea de dificultăți în materie de securitate națională. Practic, revoluția duce la schimbări structurale și la mutații în toate domeniile de activitate din

⁵⁰ A se vedea: Petre DUȚU, *Securitatea aprovizionării strategice naționale*, în Impact strategic nr. 4/2011, pp. 119-124.

⁵¹ Jim WOLFREYS, *Révoltes en France : 1995 – 2005*, <http://tintinrevoluntion.free.fr/fr/wolfreysrevoltes.htm/13741>, accesat la 17 septembrie 2012.

societate. Până când conducerea țării nu este definitiv luată de către cei care au organizat revoluția, nu se poate vorbi decât de consecințe grave pentru securitatea națională pe termen mediu și lung. Un exemplu, îl poate reprezenta Revoluția din decembrie 1989 din România, care a dus la destrămarea unei părți însemnate a sistemului de securitate națională, la un vid de securitate pe o perioadă însemnată de timp. Măsurile adoptate de către guvernul provizoriu nu au permis asigurarea unei securități naționale la nivelul necesității țării în acel timp. Practic, numai armata rămăsese în măsură să acționeze în sensul asigurării securității naționale. Celelalte structuri erau într-un amplu și dificil proces de reconstrucție, pe baze și principii noi, reieșite din obiectivele formulate de noua conducere a țării.

*Războiul civil*⁵² desemnează lupta armată ce opune, în interiorul unui stat, grupuri importante (clase sociale, etnii, sau grupuri religioase). Controlul statului este miza unui război civil. În timpul acestei perioade, există în mod obișnuit o dualitate de forțe armate, cu toate că statul are monopolul mijloacelor de coerciție. Deci, războiul civil este o altă formă de frământare socială ce poate avea consecințe negative pentru securitatea națională pe toate componentele sale și pe termen mediu și lung. Aceasta întrucât războiul civil este o formă de conflict social care pune în discuție regimul și guvernarea aflate la putere în stat, contestă conducerea țării și dorește să o schimbe prin mijloace militare. În acest caz, confruntarea între forțele armate și de securitate ale regimului aflat la putere și forțele militare și de altă natură ce i se opun duce la deteriorarea securității naționale atât pe termen mediu, cât și lung pentru că sunt afectate semnificativ bazele acesteia.

⁵² *Guerre civile*, <http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMDictionnaire?iddictionnaire=1593>, accesat la 19 septembrie 2012.

Insurecția⁵³, ca formă de manifestare a unei frământări sociale, prin efectele sale are un impact important asupra securității naționale. Prin însăși existența sa, insurgența este un indicator al diminuării sau chiar a absenței securității naționale. De fapt, insurgenții se opun unei autorități prin mijloace militare. Deci, ei aduc atingere securității individuale, subminează prin atacurile lor autoritatea puterii locale și centrale. În acest sens, un exemplu îl constituie insurgența din Irak și Afghanistan, unde insurgenții atacă reprezentanții forțelor de securitate, poliție și armată, precum și sediile organelor puterii locale și centrale. Astfel, se afectează toate componentele securității naționale întrucât sunt puse în discuție fundamentele sociale, economice, politice și militare ale securității, dar și autoritatea instituțiilor statului cu competențe în materie de securitate.

3.2. Consecințe ale frământărilor sociale pe termen lung asupra securității naționale

În opinia noastră, au consecințe pe termen lung pentru securitatea națională frământările ce se manifestă sub forma insurecției, revoltelor, războiul civil și revoluției.

Insurecția este o împotrivire armată sau nu a unui grup sau a unei populații împotriva unei puteri locale sau centrale sau a unei autorități. Adepții insurecției dau acestui tip de frământare socială o conotație de drept și justiție întrucât acționează împotriva unei armate de ocupație, a unui regim totalitar, unei dictaturi. Acțiunile insurgenților aduc atingere securității naționale îndeosebi pe componentele socială, economică și militară. Componenta socială este afectată pentru că acțiunile insurgenților constituie un risc și o amenințare pentru populația din zona în care se desfășoară. Pe de altă parte, insurgența este o contestare a ordinii sociale instituite și a forțelor ce luptă să o mențină. Efectele insurecției sunt resimțite pe termen lung atât

⁵³ *Insurrection*, <http://www.toupie.org/Dictionnaire/Insurrection.htm>, accesat la 19 septembrie 2012.

pentru faptul că insurgența nu se încheie într-o zi, o lună sau câteva luni, ci atunci când și-a atins obiectivele propuse, cât și din cauza distrugerilor materiale pe care le provoacă populației, localităților, societății în întregul său. De exemplu, în Afganistan, insurgența este îndreptată împotriva forțelor armate din coaliția multinațională, a forțelor armate și de securitate afgane, organelor puterii locale și centrale susținute de comunitatea internațională. Atacurile insurgenților constituie un risc și o amenințare pentru securitatea individuală și colectivă, pentru securitatea națională pe toate componentele acesteia. Astfel, componenta economică a securității naționale este afectată pentru că atacurile insurgenților vizează frecvent lovirea unor obiective economice importante, a unor centre comerciale. Practic, teama și frica semănate de atacurile insurgenților paralizază viața comunităților locale, le împiedică să desfășoare în condiții de normalitate activități de natură economică, socială, politică sau de altă natură. De asemenea, atacurile armate ale insurgenților produc și deteriorarea mediului ambiant, aducând astfel atingere componentei de mediu a securității naționale. În ceea ce privește componenta militară a securității, aceasta este afectată atât prin atacuri și distrugerile produse unităților militare în cazărmi și în misiuni, cât și prin ținerea ocupate a forțelor de securitate și de ordine publică prin atacurile relativ constante pe care le produc.

Revolta, ca ridicare colectivă împotriva unei autorități stabilite sau a unei puteri oficiale, este o formă de manifestare a frământărilor sociale⁵⁴. Aceasta desemnează o opoziție violentă la o constrângere sau un sentiment de refuz și indignare față de o situație considerată ca intolerabilă și poate fi colectivă sau individuală. În opinia noastră, revolta colectivă aduce atingere pe termen lung securității naționale. Aceasta pentru că durează mai mult în timp, iar pagubele materiale, dezordinea creată și

difuncționalitățile sociale, economice, politice, militare și de mediu sunt însemnate ca extindere și profunzime. Un exemplu, de revoltă este cea din Franța din primăvara anului 1968, dar și ceea ce s-a numit „primăvara arabă”. Aceasta din urmă s-a declanșat la sfârșitul anului 2010 și începutul lui 2011 fiind marcată de izbucnirea, relativ spontană, a mișcării de protest din Tunis, capitala Tunisiei. A urmat apoi Egipt, și ulterior celelalte state din Orientul Mijlociu și nordul Africii. Mass-media internațională, depășind dificultățile din capitalele cuprinse de revolte, au relatat despre desfășurarea evenimentelor numite fie *revoluții arabe*, fie *revolte arabe* ori *primăvara arabă*⁵⁵. Aceste revolte au recurs la metode de contestare non-violente iar protestatarii au folosit tehnologiile moderne – Internet și telefon mobil – de o manieră intensivă pentru a comunica între ei, precum și televiziunea satelitară ce a jucat un rol important în derularea evenimentelor. Dictaturile vizate au încercat să anuleze aceste mijloace de comunicații prin bruij al rețelelor, atacuri împotriva jurnaliștilor și alte procedee de limitare sau anulare a funcționării Internetului, telefoanelor mobile și a televiziunii prin satelit.

În iunie 2011, contestarea a continuat în cvasi-totalitatea țărilor arabe, diferitele mișcări încurajându-se reciproc: astfel, contestarea din Bahrein, contracarată prin intervenția saudită, s-a reluat la finele stării de urgență. În toate țările cuprinse de revolte, acestea au condus la cimentarea unității naționale⁵⁶.

Prin efectele sale, primăvara arabă a adus atingere securității naționale, așa cum era construită de regimurile contestate de revolta tinerilor și a femeilor îndeosebi. Practic, prin consecințele sale, primăvara arabă a dus la schimbarea de

⁵⁵ *Printemps arabe*, http://fr.wikipedia.org/wiki/Printemps_arabe, p. 1, accesat la 23 septembrie 2012.

⁵⁶ *Printemps arabe*, http://fr.wikipedia.org/wiki/Printemps_arabe, p. 2, accesat la 23 septembrie 2012.

⁵⁴ Jim WOLFREYS, *Révoltes en France : 1995 – 2005*, <http://tintinrevolution.free.fr/fr/wolfreysrevoltes.htm><http://tintinrevolution.free.fr/fr/wolfreysrevoltes.htm>, accesat la 19 septembrie 2012.

regimuri politice și la punerea bazelor unui alt tip de securitate națională.

O revoluție este o schimbare, o bulversare importantă și bruscă în viața unei națiuni⁵⁷. Termenul se aplică la numeroase domenii: social, economic, politic, cultural, moral, tehnic, științific. Pe plan politic, o revoluție înseamnă suprimarea de o manieră brutală și câteodată sângeroasă a ordinii stabilite și a regimului politic în funcție, precum și înlocuirea sa printr-o altă formă de guvernământ. Specific revoluției este instaurarea de o manieră ireversibilă a unei noi ordini. Prin participarea unor mase mari de oameni, prin obiectivele propuse, prin gradul înalt de organizare, revoluția reprezintă o formă de manifestare a frământărilor sociale. Într-o revoluție nu este obligatorie violența armată, dar nu se poate exclude definitiv. Prin amploarea și rapiditatea schimbărilor produse, revoluția aduce atingere semnificativă și esențială securității naționale. Practic, revoluția deschide o nouă etapă în construirea securității naționale, pe temeiul concepției noii ordini sociale instalate la putere în stat. În acest caz, se poate vorbi de implicații profunde în materie de securitate națională și pe termen lung. Noul regim politic și noua ordine socială instalate la conducerea statului vor trece și la refacerea securității naționale pe alte baze decât a fost în perioada anterioară revoluției. În acest sens, se poate da ca exemplu Revoluția din decembrie 1989 din România care a adus cu sine o nouă abordare a securității naționale, o nouă concepție de constituire a acesteia și o nouă viziune asupra rolului ei în societate.

Războiul civil⁵⁸ este o formă de frământare socială în care este prezentă lupta armată. Acesta se desfășoară în interiorul unui stat susținut fiind de grupuri importante, clase sociale, etinii sau

grupuri religioase. Miza oricărui război civil este controlul puterii în stat. În timpul desfășurării sale, există de obicei o dualitate de forțe armate – armata revoluționarilor și armata regimului aflat la putere în stat. Când un război civil este câștigat de către opoziția regimului politic anterior, aceștia afirmă că a fost o revoluție. Totuși, apreciem că un război civil, prin amploarea sa, prin forțele participante, prin distrugerile materiale produse, prin pierderile de vieți omenești, prin transformările pe care le aduce în societate atât în timpul derulării sale, cât și la sfârșit, aduce o atingere semnificativă fundamentelor securității naționale pe termen lung. De fapt, odată încheiat războiul civil, forțele care au luat puterea în stat se preocupă și de asigurarea securității naționale făcând tot ceea ce este posibil pentru realizarea acesteia în conformitate cu obiectivele noului regim politic.

Este evident că insurecția, revolta, revoluția și războiul civil joacă un rol fundamental în schimbările ce le aduc securității naționale, pe termen lung și pe toate componentele acesteia.

În opinia noastră, o *grevă generală*, cu o durată mare de la o lună la câteva luni, poate aduce atingeri semnificative și punctuale securității naționale. Întrucât greva generală se desfășoară îndeosebi în sectorul economic, ea afectează negativ securitatea națională, mai ales pe componentele socială, economică și politică. Componenta socială a securității naționale este influențată pentru că greva generală urmărește obiective sociale – protecția socială a populației, acces egal la educație, sănătate, resurse – care au legătură cu susținerea socială a construcției securitare. De asemenea, greva desfășurându-se în sectorul economic, întrerupe producția de bunuri necesare populației, dar și susținerii materiale și financiare a securității naționale. În plan politic, greva generală poate duce la schimbarea guvernului, rezultat ce are legătură cu componenta politică a securității naționale. Este posibil ca noul guvern să adopte măsuri diferite de cel dinaintea lui și în materie de

⁵⁷ *Révolution*, <http://www.toupie.org/Dictionnaire/revolution.htm>, accesat la 25 septembrie 2012.

⁵⁸ *Guerre civile*, <http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMDictionnaire?iddictionnaire=1593>, accesat la 24 septembrie 2012.

securitate națională, mai ales pe componenta sa socială. În opinia noastră, nu este exclusă posibilitatea ca o grevă generală să aducă atingere și componentei militare a securității naționale. Acest lucru se întâmplă prin lipsa mijloacelor materiale și financiare datorită grevei necesare funcționării și/sau întăririi componentei militare a securității naționale. Pe de altă parte, nu se pot elimina total efectele de natură psihosocială pe care o grevă generală de lungă durată poate să le genereze în sânul societății. Este vorba de scăderea moralului populației, creșterea neîncrederii cetățenilor în capacitatea instituțiilor statului ce au competențe în materie de securitate națională de a-și exercita atribuțiile integral și permanent, scăderea consensului național ca urmare a disputelor legate de obiectivele grevei, de utilitatea și necesitatea ei.

Formele de frământări sociale prezentate au implicații semnificative și pe termen lung asupra securității naționale. De aici, necesitatea cunoașterii lor și, pe cât posibil, atenuarea efectelor lor asupra securității naționale. Aceasta pentru că securitatea națională se prezintă ca un bun de care trebuie să beneficieze în egală măsură toți cetățenii țării.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Securitatea națională este un construct voluntar, conștient și responsabil, pe de o parte, și un bun public, pe de altă parte. Acest dublu statut îi dă o anumită fragilitate în comparație cu acțiunea unor factori perturbatori cum sunt frământările sociale. În plus, securitatea națională are în structura sa o serie de componente care evoluează în interdependență unele cu celelalte, dar și cu societatea în care ființează.

Frământările sociale sunt expresia unor acțiuni sociale pașnice sau violente purtate de un număr variabil de persoane în vederea atingerii unor obiective individuale sau de grup. Ele se manifestă sub forma mitingurilor, demonstrațiilor, protestelor, marșurilor, grevelor, revoltelor, insurecțiilor, insurgenței, revoluției și războiului civil. Prin efectele sociale, economice, politice, militare și de mediu, frământările sociale, în raport cu forma lor de manifestare, au un impact variabil ca semnificație și profunzime asupra securității naționale. Este vorba de implicații pentru întreaga securitate națională sau numai pentru una sau mai multe componente ale sale.

Mitingurile, marșurile, demonstrațiile, marșurile și grevele, într-o bună măsură, pot fi supravegheate și să se exercite un control asupra lor din partea instituțiilor statului ce au competențe în materie de securitate națională. Apreciem că **monitorizarea** lor de către cei în drept ar putea împiedica adoptarea de către participanți a unor metode violente de derularea a protestului lor. De asemenea, **armonizarea legislației naționale** în domeniul manifestărilor de protest sau adeziune ale populației la unele măsuri guvernamentale ar permite depistarea precoce a tendințelor de schimbare a caracterului lor pașnic într-unul violent. Pe de altă parte, este posibil ca **formarea unei culturi de securitate** în rândul populației să contribuie la diminuarea impactului negativ al frământărilor sociale asupra securității naționale.

În ceea ce privește revolta, insurgența, revoluția sau războiul civil, apreciem că unele din măsurile prezentate mai sus ar putea să diminueze semnificativ efectele lor destabilizatoare asupra securității naționale. În nici un caz, implicațiile generate de ele nu pot fi eliminate complet sau reduse drastic. Ele sunt frământări sociale unde participă mase de oameni, unde frecvent se face apel la mijloace militare de distrugere și unde ordinea de drept și autoritatea celor aflați la guvernare este contestată.

BIBLIOGRAFIE

I. Lucrări de autor

1. CASTELLS, Manuel, *Luttes urbaines*, Maspéro, Paris, 1973.
2. CASTELLS, Manuel, *The City and the Grassroots*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1983.
3. DURKHEIM Emile, *Regulile metodei sociologice*, Polirom, Iași, 2002.
4. DUȚU, Petre, *Fenomene diverse cu impact asupra stabilității și securității locale, regionale și globale*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2012.
5. DUȚU, Petre, *Securitatea aprovizionării strategice naționale*, Impact strategic nr. 4/2011.
6. JENKINS, Graig J., *Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements*, în *Annual Review of Sociology*, nr. 9/1983.
7. MARSHALL, Gordon (coordinator), *Dicționar de sociologie*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003.
8. POULANTZAS, Nicos, *L'Etat, les mouvements sociaux, le parti*, în *Dialectiques*, 1979.
9. SMELSER, Neil J., *Theory of Collective Behavior*, Free Press, New York, 1962.
10. TILLY, Charles, *Models and Realities of Popular Collective Action*, în *Social Research*, nr. 4 [52]/ 1985.
11. TOURAINE, Alain, *An Introduction to the Study of Social Movements*, în *Social Research*, nr. 4 [52]/ 1985.
12. TOURAINE, Alain, *La voix et le regard*, Seuil, Paris, 1978.

II. Materiale de pe Internet

1. *Emploi, protection sociale*, <http://www.touteleurope.eu/fr/actions/social/emploi-protection-sociale/presentation/comparatif-le-taux-de-chomage-dans-l-ue.html>.

2. *Fiche Cours*, http://www.studyrama.com/IMG/pdf/cours_economie_11.pdf.
3. *Les « Nouveaux mouvements sociaux » : l'analyse d'Alain Touraine en termes d'historicité (3)*, <http://www.intellego.fr/soutien-scolaire-terminale-es/aide-scolaire-ses/3.-les-%C2%AB-nouveaux-mouvements-sociaux-%C2%BB-l-analyse-d-alain-touraine-en-termes-d-historicite/1345>.
4. MACLEOD Alex, Isabelle MASSON, David MORIN, *Identité nationale, sécurité et la théorie des relations internationales*, <http://id.erudit.org/iderudit/008445ar>, pp10-11
5. *Strategia națională de apărare*, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>.
6. *Charles Tilly et la notion de « répertoire d'action collective »*, <http://www.intellego.fr/soutien-scolaire-terminale-es/aide-scolaire-ses/1.2-charles-tilly-et-la-notion-de/1277>.
7. WOLFREYS, Jim, *Révoltes en France : 1995 – 2005*, <http://tintinrevolution.free.fr/fr/wolfreysrevoltes.htm> /13741.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Cristina BOGZEANU

Tehnoredactor: Marioara PETRE-BAJENARU

Bun de tipar: 19.10.2012

Hârtie: A4

Format: A5

Coli tipar: 3,62

Coli editură: 1,8

Lucrarea conține 58 pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

0162/1126/2012

C. 258/2012